

TOMÁS BAIRÉAD PAPERS

GP2/138

Galway County Council Archives

PIONEER IN TOURISM GP2/138(1)

The Connacht Tribune Ltd. was among the pioneers in the development of tourism as a national industry and played a leading role in this field in the formative years of Irish tourism.

In 1924 with a view to promoting the tourist potential of Galway-Salthill, Connemara and Clare the company published an ambitious Tourist Supplement. Contributors included such noted literary leaders as W. B. Yeats, Jack Yeats, Lady Gregory, Dr. T. B. Costello, M.R.I.A., Tuam and others all of whose faith in the future of tourism has been amply justified.

In the early 1950's the company published The Western Tourist which also played an important part in the then rapidly developing tourist industry.

Long service has been a feature of company employment and among those still surviving who had lengthy service with the company are Mr. Pat O'Donnell, Ballinasloe, journalist, who was a member of the staff since 1922 until his retirement some years ago; Mr. Tom Barrett, Moycullen, journalist, who was a member of the staff in the 1920's and who later joined the Independent Newspapers; Mr. Thomas Mitchell and Mr. James McAnespie (retired) both of the printing staff and Mrs. Nell O'Reilly, Director and Manager.

The firm employs 65 (49 male, 61 per cent of whom are married and residing in Galway) and 16 female staff. This number does not include retired members of the staff, special contributors or district correspondents.

Mr J LIATHAÍN explains in his introduction how he took up the writing of short stories in 1942 in order to supply reading matter for the three new magazines that had been started at the time, An Gúr, Comhar, and Inniu; readable and interesting stories that would appeal to the ordinary reader. He has collected fifteen of them here and makes no claim for them as great literature. He wonders how they will appeal to today's reading public.

I wonder how they appealed to the reading public thirty years ago. Seosamh Mac Grianna, Tomás Bairéad, Máire and Máirín O Cadhain were all publishing books in the forties and I am sure that Mr. O Liatháin would be the first to admit that he couldn't write as well as any of them. His stories are very much the work of an amateur, of a man who has ideas for short stories but lacks the gifts and probably the time to make an effective use of his ideas.

He was, as he says himself, a magazine writer, and it

Old and new

GLEANN AN LEASA

by Ánnraoi O Liatháin/Sáirséal agus Dill £1.05

BREACADH

by Daithí O hOgáin/Mercier Press 75p.

DOUGLAS SEALY

would appear that the magazines he wrote for were not very selective — some of the stories are no better than what you might see in a school magazine. He does not appear to have made any study of his craft.

The best stories are those where he has allowed his feeling for nature to guide him, as in "Eadar na hOiche" where a young boy is shown a robin's nest at night, or "Gaeilteachas

Fomhair" where he describes a small community trying to save the corn by moonlight. In his more ambitious stories the characters are just cardboard and in his efforts to lend them significance he sometimes falls flat on his face.

Mr. O hOgáin is only 23 and is bravely offering the public 17 short stories. He hopes to write a novel in a couple of years time. It seems likely that he is a novelist and not a

GP 2/138(2)

short story writer, for all the stories read like snatches from a work in progress. Each story comes to an end before he has said all that should have been said—the next chapter is missing, as it were. If his cast of countrymen, beggars, students, astronauts, schoolchildren, roadmen, secret police and priests could be re-assembled in a novel, we would have a novel of unusual scope and interest.

Mr. O Liatháin, even in his best stories, has not succeeded in rejuvenating his themes; Mr. O hOgáin plunges deeper into his material and makes us feel that he is exploring his own mind and finding something new and unexpected. In his story "An Rud a Scriobhann an Púca" the final sentence is: "Perhaps the subject matter might be considered unworthy but his face had submerged gazing into the mirror of the page, and he wrote, and he wrote and he wrote . . ." The author is his own Púca, an he shows a creative imagination which deserves encouragement.

AN BEOTHEANGA I?

NIL SCRIBHNEOIRI na Gaeilge sniugtha ag Risteárd Ó Glaisne fós. Tá sé a n-ailllamh ar Inniu i gceann, Dúirt Liam Ó Réagáin an méid seo leis the linn agallaimh le déanamh (Innu, 27-7-73).

"Feictear domas go bhfuil na scribhneoirí Gaeilge agus ní scribhneoirí Laidine na Meánoise. Dá lheabhar a ceud Gaeilge go h-iarran Ghaeilge gnáth-theanga an tsaoil simplí orthu agus cuireann sé sin bair iar a chuid saothair. Ní mór dóibh inniu n-aigéen istigh cíarsaí an tsaoil atá tionscail orthu d'ainmhit go Gaedilge agus fós bíonn ar na téangeolaíochtaí amháin.

"Giacain leis gurb sé atá i geist le Laidin na Meánoise ná teanga scríofa, ná raibh ina teanga labhartha i teanga mharrach.

Tuigim cad tá i geist ag an Réagáin agus ní gach destráimh air aige atá an ceart ach fós táinérinte go bhfuil dul amuim air. Ar an déanamh d'fhoilsíof síos teangaíocheo is ea an Ghaeilge d'ainneoin ar nádair Eavan Boland. Is deacair tuiscint di. An easpa colais atá iurthí? Ní meoid go bhfuil teanga san Eoráip chomh trírlí, chomh spáinnach, chomh leo le Gaeilge Mháirtín Ó Catháin, Béarla níl nó b'f Réabhlais an sampla, deireanach nach leithéid sa bhFraincis, ní Ghéafadaíonn an ní nos neamhchinniúil le Laidin na Meánoise a shamhlíodh na Gaeilge Chnoí. Ceartaíonn an t-eolas agus ní Radio na Gaeltachta. Tá stíobháilteacht ná Gaeilge deocháin agus po fóillí. Tá stíobháilteacht déocháinacha Gaeilge agus ar fusid ná h-éiríann lasmagh den nGaeilteach fó i láthair ar chuma an Ollamh Séamas Caomhánach, deardháir do Kruger agus do Sheán an Chóta. Ollamh le Teangacha Ceileacháin i gCorcaigh, go difé le déanamh an é agus focloiriú is ea é. Tá coláis fairings ar theangaíoch aige, e.g., an Laidin, an Ghréigis, an Ghearmáinis, an Rúisis, etc. Leann sé Don Quixote sa bhFraincis mar a leanún Seamus Ó Coigligh Karl Marx sa Rúisis.

TÁ TUINSINTI lhearr na Gaeltachta aige ar na teangacha so. Tá ionad faire a meastar a bhfeill imithe aige i lár faire agus i mbí an t-áineál Ghaeilge náis aon díle, ná aon díle ann a dhúinn ach ní gluaiseanna na Sean-Ghaeilge agus a mhíniciú a chaitheann sé déantaíanna as an mbfóbla a láimh tá aithne geall leis persanta aige ar Naomh Pól. Fuar Gaeltachta is ea é féin, Ní raibh a loithéid d'fhearr Laidine comhaimsearach leis na scribhneoirí Laidine atá i geist ag Liam Ó Réagáin. Tá scata dá shórt sa tir-cóid gur beag duine aití chomh leanúnach, má tá éinne. Tá le súile na Gaeilge a fhéacháin seáid leis a bhfuil ag tairbri. Tá díl leabhar le Tomás Bairéid tagaiteach amach le déanamh—

Gan Baitsíeadh (Sáirséal agus Dill) agus Dán (Clódháma Téangeolaí). Ní fheáidhítear Gaeilge níos soláthaire, níos aille, ná a Ghaeilge súil a sheinid. Ní as an aor a thuingítear fós seo. As an nGaeilteach a fáisceadh iad, Agus tá pobal na Gaeltachta ag tairbri. Tá a bhfuil ag tairbri i tfí shúile na Gaeilge agus a ainmníodh agus ní seáin níos táchthas ná duine aonair dá fhéachas a bheith á dhéanamh. Is móir an trua ná cuireann RTE, saibhreas annamh na bhfeartar so ar fáil dílín. Ceann eile aicu is ea an filí Micheál Ó Gaoithín. Is annamh a chloisimíodh ar an radio ná ar an deiseol sí. Deir Ó Réagáin: "Níl an Gaeilge sách aibí fós don phrós éasca..." Mholtainn sé "Thag an Ghaelchathair Soir..." Breandán Ó hEithíne a leanún.

Is cuimhni liom tráthnónaí a chaitheas i mbialla Atha Cliath ná Máirtín Ó Catháin, Breandán Ó hEithir, Aindrias Ó Gallchóir agus aodh agus plé imeachtaí comhaimsearachána ná hÉireann. Tá an Gaeilteach ann, ina gceannúintí difriúil. Cúnta a spáis úrdearcáil Rúisise le Aleksandr Tolstoi i gcuimhneadh dhomh ina raibh an tsaoil ar an bhFrainc deirfeadh roinnt ag geogaph. Cúr Osrisse ar shaol Fraisise a bhí ann ach d'éirigh leis do dhomh cos ní feadar an ceadmhach doimhneachán sin fén sé a rá agus gan ach an leagan Béarla leighe agus. Peuc ar eirigh ní mór eirigh táinérinte gur eirigh le plé an triúr thuis. Is soláile go mór a bhí Éire an Béarla gan tráchtá ar Eirinn ón Gaeilge le feiscint trána nGaeilge ná tri Béarla. Thugas ná ruda céanna fóidear go minic ar na dlospóireachtaí. Dáil ar Amhrácan. Ba ndúrthára go mór iad ná an bunleagan Béarla. Sé táiné iarradhára a rá ní go bhfuil cultúr beo laistíar de scribhneoirí na Gaeilge más cura beag iarthar mór. Leighead an chúlú so áfach an dánseáin mórt.

Ní h-IONANN scribhneoirí dúchais ná neamhchinniúil na Gaeilge agus scribhneoirí na Laidine maireacht. Ná ní h-ionann an droch-Ghaeilge a scriobhátar le linn Gaeltachta a bhfeill ann agus an droch-Ghaeilge a scriobháid d'á mba ná beadadh an Gaeltachta ann. Ní h-ambáin go bhfuil an Gaeltachta ann ach níl seanda ina h-áitíne. Tá níos nua-aimsíre ná an Hallacht fén dhuaih. Eist le Radio na Gaeltachta agus is lér gurb ionann meon di agus meon na líne seo béalaithe. Tá an zeitgeist chomh folias le braith ar an Gaeltacht agus tá an aon ait éile. Tá an bhearna a mhéanach agus ní h-áitíne. Tá an scata dá shórt sa tir-cóid gur beag duine aití chomh leanúnach, má tá éinne. Tá le súile na Gaeilge a fhéacháin seáid leis a bhfuil ag tairbri. Tá díl leabhar le Tomás Bairéid tagaiteach amach le déanamh—

"Múch an radio san." Tá an focal scanda "múch" deirfeach oíriúinach do ré na teileacolachta. Tá an seana-shaoil tróighe ag an nGaeilge gan dochar d'á dichas. Tá ionannú deanta ag focal agus ar ritimh na teange le h-imeachtaí ná h-áimsire so. Na meáin chumarsáide, na h-iris, na h-iris-eoirí, na scribhneoirí, na foilsitheoirí, na scioileanna, Oireachtas na Gaeilge, lucht labhartha na teange le h-áitíne. Ní h-áitíne leaganacha Gaeilge a chuirtear do RTE ar an nuacht dulta amuarr ar an dteangeol Láimharcána do RTE. Tá an teangeolpearsa faigthe ag an nGaeilge chomh pras go gcuireann sé eamh orn. Is engaill liom curb é Liam Ó Reáinn atá beagnach as dala nuaír nda fail an t-áitíru go bhfuil aige. Ní h-áitíne ann gheashach a thuille é nuair ná raibh d'fhocal ann chun níche a ainmníodh ach Béarla. Thug fear ar Radio na Gaeltachta "geamhair" ar "grass-roots" le déanamh. Tá a leithéid ag tairbri gach lá. Ní b'f id Rip Van Winkle, a Liam!

Is mó rud ná mothóidh ráite go mbfónn sé ráite i nGaeilge. Ní h-ionadh inniú ar an LFM. Níor chuirtear stop leis an nGaeilge eigeantach in am, Ná níor thosaigh Cris agus an Búrach ag seánadh na staire in am. Sé duinadh an dorais é tar éis na foghla. Is dócha go n-áireodh Breandán Ó hEithir mé ar an mband of hope and glory. Ach táim ag trácht ar rud a thárra i n-ágan thiontú dhaoineach a thárra. Bímid aistí sámar, míonna a fios agaínn é. Ba dhóthair é. Ba rúd é, déanfáidh, d'fhearradh é. Is gaeilthe i n-ágan shios don dr. Ní deirim go bhfuil si an amblacháid, tá sí ar si bheith amhlaidh. Dáil stíobháilteacht nua-aimsíreach Ghaeilge á bhunú inti ná bunaithe. Bhí an Laidean a sli an amach. Tá an Gaeilge a rá, sli isteach. Níl na lámhscríbhinní atá á bhfáil as an gClub Leabhar sásáil, deir Ó Réagáin. Ní chuirteann sé sin aon ionadh orn. Níl an t-stíobháilteacht so críostalaithe fós ar fuaid na tifre. Ach tá sí le feiscint a críostal. Téann miciléin go dif an nGaeilteach. Filléann siad abháile agus seamaonna cainte na Gaeltachta ar a mbéal, ina váscaoltar. Vide Inni. Tá tráchtair nua ar an gclár Radio, Gaeltair—Liam Ó Muirthile. Fear óg ó chathair Chorcaí is ea é ach labhráin sé Gaeilge na Gaeltachta agus gach láimh. Tráchtair cumasach is ea é. Buíneann a chuid ceisteanna le habhar. Is lér a bhfuil a mhéon nua-aimsíreach. Duine d'fhlíteant is ea é. Sampla is ea é den rud atá i geist agus.

Cén Ghaeilge is Littlejohn? Seoimín? An seoinfín baill an chomhrialtas? Is minic seoinfínneacht curtha ina leith agus i leith an rialtais dheireanacha. Má cheadhaigh Heath an robáil báiné seo an nádánfar é eisceachadach. Dúine d'fhlíteant is ea é chur ar a thriall?